

VOOR-REDEN.

NA dat wy geschreven, en uytgegeven hebben, hoe de GESONTHEYT, door goede Maniere van Leven onderhouden, en door Genees-middelen herstelt kan werden: soo zijn wy oock verfocht, het overige daer by te voegen, te weten, hoe de uyerlijke gebreken geheel moeten wesen. Waer in wy niet en hebben konnen ledigh staen, soo om goede vrienden eenen gewilligen, en weynigh bewarenden arbeydt niet te weygeren, als om de beschrijvinge van de Konste hare volkomene leden te geven. Te meerder, om datter dagelijks veel onverstandige dit Werck, tot groote schade van de gebreckelijcke, de rechte Heel-meesters ontnemen. Tegens sodanige heeft onlanghs de aardige Petrus Baardt, Geneesheer tot Leeuwaerden, uytgegeven op dese oude Spreucke:

*Of snijt, of brant,
Of helpt aen kant,*

Het volgende Dicht:

*Och neen, dit spreek-woort is niet waer;
Ia, immer, 't is soo ver van daer,
Dat dese Man geluckigh is,
Die, met sijn onbekken Pis,
Die, met een half-verrotten scheen,
Loopt na een goe Chirurgus heen,
Flucks moeder Vaders Placster op,
En Af-vaers Bry moet by de kop;
Wilt 't dan niet gaen, mijn Vrient, dit moet
Het Morbum zijn; siet wat ghy doet:
Ick weet een goe gelegentheydt,
Hier achter, by ons oude Meyt,
Die is nu kortelijck getrouwt,
My dunckt wel dat se slapers houdt,
Vergeet u hier een weeck of meer,
Soo krijgghy u Gesontheit weer;
Voorwaer, ghy zijt een jonger helt,
My deert dat ghy dus zijt gestelt,
Ia wel, ghy bent een rijcker Man,
Hoe Pestilency quamjer an?
'k Gaf liever noch een blanck je meer,
En hielde vaerdigh mijn geweer:*

*Wel, seght eens, zydy des gesint?
Soo wil ick sien men yemandt vint,
Die u een Kamer maectt geree,
En u een goet gerack aen de'e.*

*Wat my aengaet, ick, om mijn Kunst,
Heb door het gantsche Landt de gunst,
Het komt my op geen Boer of thien,
Daer hoeft ghy niet na om te sien,
Doch, wat geseyt wort, seght ick al,
Mijn goeden vriendt, u te geval,
Want u, sonder Decoction,
Te helpen, ick geen Mensche ken;
Houdt my maer van d' Apotheker vry,
De rest, siet daer, die schenck ick dy:
Mijn wijs een Schape-kees of vier,
Op datmen 't dies te recht bestiet;
En oft u volck jen vragen quam,
Soo danckt my benje 't Amsterdam,
En houdje na de Cuyr wat bleecks,
Soo seght, ja wel, ick ben wat queecks,
Misschien of my d' Hollantsche Traen,
Niet al te wel wil hangen aen.*

*En raectt mijn Oom-kool dan in 't bedt,
Sint-felten eens, mijn Boer, ick wedt,
Du raectt ster met geen praten af,
Men soeckt dien Koren, met dijn Kaf;
Drinck dan en sweet soo langhje mooght,
En slijpt, en quijlt soo langhje drooght;
Ia immer, soo langh dat u huyt,
Soo nauwkens om de Boncken sluyt.
Gelijck de vellen van een Ael,
Getrocken om een houten Pael.
Wech, Meester Lenaert, Meester Geert,
Wech, Kamper-beudel met u Sweert,
Die 't volck jen eerst de leden reekt,
En alles uyt malkander treekt,
Die abraectt, brant, die snijt, en vilt,
Die kopt, en geesselt, soo ghy wilt,
En dan den armen Gauw-dief weer,
Steeckt, sicx en vaerdigh, in sijn kleeer,
En jaeght hem stracks ter Poorten uyt,
En meent dat dit wat groots beduyt,
Ia, dat u hierom al de Lien,
Behooren vriendtschap aen te bien?*

V O O R R E D E N .

Hierom soudt ghy Chirurgen zyn,
 Dat komt oock nimmermeer in mijn;
 Hier buyten was nu laest een Weert,
 Dit hadt sijn Schouder Disloceert,
 En oock gefractueert sijn Been,
 Dat 't Ollis sack door 't Cutis been,
 Daer waren twee Schirurgen by,
 Met elck een Doctör aen haer zy,
 Wat holpet doch, al-eer ick quam,
 Men hulp, noch haet, noch niet vernam,
 Eer ick noch had gerestaurieert,
 En de Soloufi vissicert,
 Soo sond ick desen Recipe,
 Aen Los-pots winckel in de Ste,
 't Was Recipe Farijn Fabaar,
 Aristotolofy Backalaar,
 Bolis Armenis, an' een Ongs,
 Wat Albis Grieck, of Hongde Strongs,
 Croc Martis, Terrum Sigillaet,
 Sic parum: of, soo ghy 't verstaet:
 Misce: sec. art. & coq. in Oll,
 Dum manent tribus partes vol,
 Polt, adde Oleor Myrtin,
 Rosarum, & wat Eeck van Wijn;
 Fac nunc in Olla, die wat past,
 Et ligas cum een Blaeske vast;
 Met dit mijn destigh Defensijf,
 Besloeghick 't Been, en spaectget stijf,
 En quamer met tot goede Cuyr,
 Het beterde van uur tot uur,
 Alleenigh blijft sijn arm wat slap,
 Dat 's niet met al, dat help ick kyap;
 En 't Been dat staet een weynigh scheef,
 Wat schaet dat, of het oock soo bleef?
 Ick woud ick eens een Hencker von,
 Die my dit werck jen na doen kon;
 Ons Konst is van een ander aert,
 En oock veel meerder eere waert,
 Hippocrates is selfs geweest
 Een Surgjus, soomen by hem leest;
 Galenus, Celsus, en veel aer,
 Doen 't olim in die tijden waer,
 Oft schoon haer Beenen zyn in 't Graf,
 Nochtans zyn wy der spruyten af;
 En oft het Gangreneuse quaet,
 Eens yemandt Neus en Oor af-aet,

En oft het vliegend' Aquila,
 Eens ruckte schielijck yemant na,
 En oft het Turbich minerael,
 Een sondaer bracht in 't Hemels zael,
 En oft men eens een Latingh deë,
 Die onder 't werck nam yemant meë,
 Wat eerlick Menschhe van verstant,
 Woot hier, oft in een ander Landt,
 Wie vondt doch soo geleerden Man,
 Die alle Sieckē genesen kan?
 Men weet wel, die een harden Oest
 Met stompe Beytels kerven moest;
 Ghyriep, voorwaer de Man is door,
 Soo yemandt u dit lagh te voor;
 Een sware Sieckge scheydt oock niet,
 Voor datmen stercke Kruyden biet.

Seer wel heeft eertijts, in sijn Wet, onsen grooten Hippocrates geseyt, dat de Konste van te genesen, en te heelen, uytnemende was boven alle andere; maer dat sy, soo om de ongeleertheit der gener, die haer by de handt namen, als, om de onwetenheit van de gene, die onbescheydelijk van sulcke oordeelen (dewijl, gelijk Plinius seydt, niemant lichtelijcker geloofte werdt, als die hem voor een goet Genees-meester uyt-geeft) leydt nu verre onder alle Konsten. En foodanige zijn de gene (gelijk de gemelte Hippocrates schrijft, in sijn Boeck van de Konste) die de rechtsinnige in hare Konste, bespotten en verdeelen. Het welck de geswooren lesse is van de Quacksalvers. De oorfaeck hier van wert op sijn hooft geraeckt by den selven Hippocrates, in de selve Wet, van datter in de Steden geen straffe over de Konstbrekers gestelt en is, dan van schande, dewelcke hare koude klederen niet eens en raect, als daer van soo vol gepropt zijnde, dat sy van buyten niet kunnen gequetst werden. Het is een ander dingen met wetenschap en ervarentheydt een Konste te oeffenen, een ander met koulsen, en schoenen, gelijk een Boer in een weteringh, als het spreek-woort seydt, roeckeloos in dir werck te springen. De Goden, seyde een Griecks Poët, verkoopen alles voor arbeydt; gelijk oock sal blijcken, uyt het gene, wy hier beschrijven, wat arbeyt, en needrigheyt vereyscht wert, om voor een

V O O R R E D E N.

een goet Heel-meester uyt te gaen. De Griek-
sche Overfte *Timoleon*, werde certijds, om dat hy
de Steden van Sicylien soo ras geluckelijck in-
nam, geschildert met de Fortuyn, die hem al sla-
pende de selve toebrecht. Dan de Konste van
heelen, en genesen, en komt niemant al slapende
thuis; maer laet haer mede koopen door gesta-
dige vlijt, neerstigheydt, en langduerige erva-
rentheydt. Het welck wel aengemerckt is van
den meer-gemelten *Hippocrates*, in sijn eerste
Kortbondige Spreucke, de welke wy oordee-
len, hier niet qualijck, tot voorstel, sal konnen
ontledet werden. Wy sullen eerst sijn woorden
uyt het Grieks vertalen, en dan, daer over, ver-
klaringe by brengen.

*Het leven is kort: maer de Konste langh. De Gele-
genthey is snel, en haest voor-by gaende. Het versoe-
ken vol gevaers. Het Oordeel valt swaer. 't En is
oock niet genoegh, dat de Genees ofte Heel-meester
selver vaerdigh is, om al te doen, het welck behoort:
maer sulcks moet oock geschieden door den Siecken,
en die hem by-staen; als mede in 't gene, dat van buyten
komt.*

In dese korte Spreucke, doet *Hippocrates* een
nootwendigh vermaen om den Tijdt wel neer-
stigh waer te nemen, en den selven, met geen
ydelheydt, ofte ledigheydt, onnuttelijck over te
brengen.

Voor-eerst, seydt hy, 't leven kort te zijn, het
welck, behalven de dagelijcksche ondervindinge,
oock getuyghit wert van den *H. Iob*, in 't veer-
thiende Capittel. *De Mensche van een Vrouwe gebo-
ren, is kort van dagen, hy komt voort als een Bloeme, en
weert afgesneden: oock vlucht hy als een schaduwve,
en bestaet niet.* De geleertste onder de Romeynen
Varro, seyde daerom den Mensche een Belle te
zijn. De reden wert van den *H. Iacobus* verklaert
in 't vierde Capittel. *Het leven, seydt hy, is een
damp die voor een weynigh gesien wert, en daarna ver-
dooymt.* Desen damp komt uyt de eerst-gebooren
vochtigheydt, verweckt door de natuerlijcke
warmte, die gestadigh op malkander wercken, en
het leven, dat in haer bestaet, soo langh onder-
houden, tot dat, als men gemeenlijck seyde, de
kaers in de Pijp brant. Niet alleen en heeft *Hip-
ocrates* op de kortheyt onses levens in 't gemeen

sijn oogh gehadt; maer oock op de Konste, die
hy schrijft langh te zijn, ten aensien van het kor-
te leven; daer mede een spoor gevende, om den
Tijdt, die ons Godt Almachtigh vergunt, van we-
gen sijn kortheydt kostelijck zijnde, niet te ver-
waerloosen; maer geen oogenblick te laten ver-
looren gaen, en gelijk de wijse *Solon* van sijn sel-
ven seyde, met het vermeerderen der jaren, al-
tijt voort te leeren.

*Ἐπίστασι δὲ αἰεὶ, πολλὰ διδάσκω. Or.
Ad fiduē addiscens ad senium propero.*

Wat onse Konste belanght: Al heeft yemant
noch soo lange deselve met verstant, en neerstig-
heydt geoeffent, soo en valt het juyft niet, dat hem
alles voorkomt; waerom hy oock den langen
weg van dese Konste, na sijnen wensch, niet wel,
met volkomen kennisse, en kan doorwandelen.
Hippocrates selver bekent aen *Democritus* ront uyt,
dat hy noch niet aen 't eynde van de Konste ge-
komen en was. En hy is evenwel de grootste ge-
weeft onder al de Genees-Heeren, en van den
welcken *Macrobius* wel heeft derven schrijven,
dat hy niet bedriegen, noch bedrogen konde
worden. Derhalven hebbe ick altijdt nootsake-
lijck geacht, dat een yegelijk, het gene hy by-
sonders in 't oefnenen van de Konste, aengemerckt
hadde, soude door den druck gemeen maken;
tot dienste van de gene, die noch leven, en na
sullen komen, om deselvige, door neerstige sorge,
in de lange Konste, te helpen verlichten. Dit is
onder de onse loffelijck, en wijtloopigh gedaen
by *Dr. Pieter van Forest*, Edelman van Alekmaer,
en lange jaren Genees-heer tot Delft, als mede
neerstelijck by *Dr. Carel Battus*, Genees-heer tot
Dordrecht, en onlangs met sonderlinge geleert-
heydt, en nauwkeurigheydt by *Dr. Nicolaes Tulp*,
Raedt, Schepen, en Genees-heer tot Amsterdam.
Ick sal besluyten, met den geleerden Romeyn
Plinius, in den 7. brief van sijn 3. boeck, dat wy
soo veel in ons is, desen ydelen, en bouw-valli-
gen tijdt, indien wy niet en konnen met daden
(want dese staen in de hant van een ander) altijdt
door Studien uyt-recken; en van wegen ons het
langh leven geweygert is, wy evenwel wat na-lat-
ten, tot bewijs dat wy geleest hebben; en (sal ick
daer

V O O R R E D E N.

daer byvoegen) oock na ons Doot de Levende noch dienstigh blijven.

Vorder, dat de Konste langh is, wert mede bevesticht door het gene Hippocrates daer byvoegt, te weten, dat de Tijdt snel is, en de Geleghentheyd haest voorby gaet. Soo seyt oock de Griekische History-schrijver Polybius, dat de geleghentheydt, om yet te doen, haest voor-by gaet. De reden werdt gegeven by de wel-sprekenste onder de Grieken, Demosthenes (2. de fals. legat.) door dien dickwils gebeurt, dat de geleghentheyd van veel, en groote saken in een kleyn ooghenblijck besloten werdt. Daer op is seer wel geleyt van een ander Grieksch History-schrijver der Romeynsche oudtheyt, Dionysius Halic. (in sijn 11. Boeck) dat de tijden haer niet na het werck: maer het werck hem na de tijden schieckt. Sulcks is in 't Menschelick lichaem wel waer te nemen, om de gestadige veranderingh, die 't selve uyt sijnen oorspronck onderworpen is, als oock die door verscheyde tijden der Sieckten voortkomt. De geleghentheyd heeft in alles veel te seggen, en dient wel waergenomen, als ras omkeerende; waerom zy van de Poëten op een omgaende rat gestelt wert. Ausonius, een Latijns Poëet, doet haer Epigr. 12. aldus spreken:

*Sua dea, quæ rara & paucis OCCASIO nota.
Quid rotule institis? Stare loco nequeo.
Quid talavia habes? Volucris sum.*

Dit selfde is mede op vragen, en antwoorden noch volkomender gestelt by de Griekische Poëet, Posidippus 4. Anhol. 14. en overgeset in het Latijn door Giraldus, als oock door den grooten Rechts-geleerden Alciatus, in dese Versen met het sinnebeelt:

*Lysippe hoc opus est, Sicyon cui patria, tu quis?
Cunsta domans capti Temporis articulus.
Cur primis stas? usque rotor. talavia plantis
Cur retines? passim me levis aura rapit.
In dextra est tennis dicit unde novacula? acutum
Omni acie hoc signum me magis esse docet.
Cur in fronte coma? occurrens ut prenda. At heus tu.
Dic cur pars calva est posterior capitis?
Me semel alipedem si quis permittat abire,
Ne possim apprenso postmodo crime capi.
Tali opifex nos arte, tui causa, edidit hospes:
Ueque omnes moneam, pergula aperta tenet.*

Dat, om wel uyt te wercken 't gene men voor heeft, de geleghentheyd seer veel vermach, insonderheyd in den Oorlogh, is een yegelijck genoeg bekent, schrijft de gemelte Polybius in het thierende Boek van sijn Historie. Maer gelijk de Geneeskonste veel gemeen heeft met de Krijgs-konste, onder andere, dat sy beyde met eenen mislagh gedaen hebben; waerom dickwils in de Historien, insonderheyd der Grieken, gelijkenisse van malkander genomen werdt: soo en staet hier niet minder, als in den Oorlogh, op bequame tijdt, en goede geleghentheyd sorghvuldelijck te letten. Den jonghen Scipio (schrijft Plutarchus in sijn Spreucken) plagh te seggen, dat de tijt hem sekerheyd gaf, en dat een goet Veldt-overste, niet anders als een Heel-meester, om het quaet te helpen, niet, als op 't laetste, most tot het Yfer komen. Soo kan yemandt oock verfuymt werden, gelijk in Pleuris, brandende Koortsen, als men hem niet by tijts en doet Laten. En soo gaet het oock met andere Genees-middelen in andere Sieckten.

Het versoecken (vervolght Hippocrates noch) is gevaerlijck. Want sulcx en geschiet niet in Kat, ofte Hont, maer in den Meniche, die het edelste lichaem heeft, onder alle de schepselen. Maer het selfde valt in veele zeer verscheyden, gelijk oock zijn de oorsaken van de Sieckten: ja strijden in eene, en deselvige regel-recht tegen malkander. Wy sullen, om kortheydts wille, maer een exempel by-brengen. Het Colijck komt gemeenlijck van koudt Slijm, en Wint, doch somtijds oock wel van Gal, en Hitte. Soo getuyght Dr. Heurnius, dat, als hy Radijs, ofte Pepper gegeten hadde, dapper met het Colijck plag gequelt te wesen.

Om dat dese oorsaken soo swaerlijck te onderscheyden zijn, soo valt oock het Oordeel swaer, en kan niet, als door groot vernuft, en lange ondervindinghe bekomen werden. Waer van de Poëet Manlius seer wel seydt in sijn 1. Boeck.

*Par varios usus artem experientia fecit,
Exemplo monstrante viam.*

Derhalven, gelijk Cicero schrijft in 't 1. Boeck der Officien, en konnen noch Genees-meesters, noch

V O O R R E D E N .

noch Velt-overfte (hier wert al wederom by de verhaelde gelijkenis gebleven) al hebben fy de leeringen der Konfte wel begrepen, yet loffelicks aenrechten, sonder gefladige oefeninge.

Vorders, gelijk tot meest alle werckinge, drie dingen vereyscht werden, een dat selvige voornamelijk doet; een tweede sonder welke het werck niet en kan geschieden, en een derde, waer door het beter uyt-gevoert wert, soo is in de Heel-konfte de Meester de gene, die 't werck doet, en als opperfte Werck-baes van de gene-finge; de Siecken, ofte gebreckelijcke is de gene, sonder welke de genefinge niet geschieden en soude; die hem dienen, en de uytwendige saken, door welke 't werck beter gedaen wert. Daer op slaet dan 't gene Hippocrates seyt, niet genoegh te wesen, dat een Heel-meester hem aenstelt om alles te doen wat van nooden is: maer oock de Siecken, en die by hem zijn, als oock de dingen, die van buyten komen.

Wat voor-eerst den Heel-meester belanght, daer van fullen wy de beschrijvinge van den Romeynschen Cornel. Celsus by-brengen, uyt de Voor-reden van sijn 7. Boeck. Een Heel-meester dient wel jongh te wesen, ofte altyt niet seer out, sterck, en vast in de handt, in 't minste niet bevende, soo wel singt, als rechts; scherp van gesicht, kloeck, noodigh, onbarmhertigh, poogende met alle vlyt te helpen den genen, die by onder handen kryght: maer evenwel noch door sijn schreeuwen meerder haest, als dienstigh is, noch minder snijdt, als den noodt vereyscht: dan alles soo uytvoert, gelijk of het kernen van een ander, hem niet eens en beweegde. Daer op slaet ons spreek-woort, dat sachte Meesters, stinkende wonden maken. Doch het soude groote dwaesheydt wesen (gelijk de Griekische History-schrijver Appianus, in sijn Boeck van de Spaensche oorlogen seydt) eerder aen snijden, en branden te gaen, als sachter Heel-middelen. En een ander Griek, te weten, Dion, schrijft in 't 5. Boeck van sijn Romeynsche Historye, dat de Heel-meesters selden tot 't Vyers, en 't Mes komen, om 't gebreck niet te tergen: maer meest versachtende middelen gebruycken. Dan een Heel-meester moet wel Christelijck medelidigh hebben met d'ellendige Siecken: maer sulcks en moet soo verre niet gaen, dat het hem in sijn hant-werck beletsel geeit, insonderheydt,

daer het op snijden, kerven, en leden in te setten aenkomt. Om yet foodanighs met de hant uyt te voeren, zijn (waer op de woorden van Celsus slaen) de jonge de bequaemste, als sekerder hant, en stercker gesicht hebbende: maer om den besten raedt te geven, de oudste, als by dewelcke meerder verfocht, en geleert is. Het selfde en heeft niet alleen plaetse in de Heel-konfte, maer oock in alle andere saken, daer herffenen, en handen te pas komen. Soo spreekt de wijse Poet Euripides by Stobaeus in Eclog.

Παλαιός ἀνὴρ ἐργα εὐνοτέρων,
Βυβαί δὲ ἔχουσι γρηγορότερον κρείττον.

Het is een oude Spreuck: het werck in jonge macht,
Maer tot den besten raeds heeft d'ouderdom de kracht.

Daer op is oock wel geschreven van Plutarchus (in sijn Boeck, of een out Man behoort te regeeren) dat een Stadt alderbest behouden was, alwaer den raedt van oude Luyden, en de wapenen van jonge, d'overhant hadden.

Behalven 't gene Celsus geleyt heeft, soo moet den Heel-meester, gelijk een yegelijk in 't sijne, volkomen verstant hebben van 't gene, waer in, ende waer door hy werckt. Hy werckt in het Menschelijcke lichaem, welckers gelegentheydt hem voor alles volkomenlijk moet bekend zijn: ende niet minder de Heel-middelen, waer door hy werckt, als Kruyden, Stovingen, Plaesters, Pappen, &c. gelijk oock de handelingh van verlicheyden werck-tuygh; het welck, eer hy Verbindt, moet gereedt staen. Daerenboven dient hy sijn handelingh soo te weten, dat hy sonder pijn, daer het doenlijk is, of altydt met de minste, sijn werck uytvoert.

Hippocrates vereyscht vorders, als den Heel-meester al wel doet, dat dan de Siecke oock in het sijne niet nalatigh en moet zijn, te weten, alsoo het quade kanssen zijn; gelijk men seydt, die langh marren, dat de gene, die eenigh gebreck heeft, het selve niet en veronachtlaemt met langh wachten, volgens de lesse van den Poet Lucretius in sijn tweede Boeck:

Tolle moras; semper nocuit differre paratis.

Want alle quaet (gelijk Cicero wel schrijft 5. Philip.) wert lichtelick in sijn geboorte gesmoort:
maer

V O O R R E D E N .

maer krijght door het verouderen , gemeenlick meerder kracht. Derhalven staet te volgen de lesse, die de Poëet *Ovidius* geeft in sijn 1. Boeck van de Hulp-middelen der liefde:

*Principis obsta. sero medicina paratur,
Cum mala per longas invaluere moras.*

Welcke verslen Heer *Jacob Cats* aldus over-geset heeft,

*In Siecken is het nu ten eersten raed te plegen,
Soo haest men door het quaet het lichaem voert bewegen:
Want soomen Koorstigh wert, en al te lange wacht,
Soo vint men menighmael de Kunstje sonder vrucht.*

Noch is het ampt van den Siecken, om wel te biechten, hoe hy aen 't gebreck gekomen is, en waer de meeste pijn, ofte weedom is, als oock alles wel te doen, dat hem belast wert; geen plaesters af te trekken, de Pappen warm te houden, de gequetste Leden niet te roeren, uyt de Lucht en Son te blijven, &c. In 't korte, geen gehoor te verleenen aen Quackzalvers, die door bedrog, ofte Praet-vrouwen, die door neus-wijsigheyt, al mede raet geven.

De *Knechts*, ofte *Dienaers* van een Chirurgijn moeten gauw, vlijtigh, beleest, en leersuchtigh zijn, om alles wel gade te slaen, en haer Meester in 't Verbandt te helpen. Andere omstanders (gelijck sommige daer dickwils by willen zijn) behooren haer stil te houden, sonder veel snaps te hebben, ofte haer oordeel van het gebreck sonder oordeel te uytren, om den Siecken geen

schrick, ofte verbaestheydt aen te jagen, en de Sieckte alsoo verdubbelen.

Het laetste, daer *Hippocrates* van vermaent, zijn d'uytwendige dingen, die in het wercken van de Heel-konste oock dienen waergenomen te werden. Soodanige zijn, dat de plaetse, daer yemant verbonden wert, niet te kout, ofte te wonderigh en is, licht, om wel te sien, evenwel door de Son niet flickerende; het Linden niet vochtigh, de Dekens niet te swaer, geen geraes, quade tijdinge, en diergelijke.

Als een Heel-meester forge draeght, dat dese Lesse van den grooten *Hippocrates* wel waergenomen wert, so sal hy met eeren tot sijn voorgestelde wit geraken. Waer op wy besluyten met het Rijm, dat Heer *Jacob Cats* uyt de Spreucke, die nu uytgeleyt is, eertijts getrocken heeft.

*Ons Tijd is kort, de Konste langh,
En Kans neemt vaerdigh haren gangh,
Oock heeft het Proeven sijn gevaer,
Al leesden yemant hondert jaer,
En schoon men yet met Oordeel doet,
Noch vintmen dickmael tegenspoet,
Dies moet niet slechts de Chirurgijn,
In als geset en wacker zijn:
Maer oock de Krancken sijne vriend,
En Wie hem in de Sieckte dient,
Heeft staegh te letten op het stuck,
Of hem genaecte groot ongeluck:
Dan noch Al wat van buyten koomt,
Is hier oock nut te zijn geschnoomt.*

Op het GESPREEK van de H E E L - K O N S T E .

Heel-meesters, Kunstigh volck, die met gesonde Kruiden,
Zijt als een soeten daerw ontrent gewonde Luyden,
Die noyt set buyten hoop een af-gebolde Been,
Maer voeght, na rechten eylich, de stucken over-
een.

Noch isst niet genoegh. Ghy doet al grooter saken,
En kont, wanneer het dient, oock nieuwe Leden maken;
Want sooder eenigh Mensch sijn eersten Neus verliest,
Ghy maect hem ander werck gelijck hy dat verkiest.
U Kunst rees hooger op, en kreegh een ander wesen
Na dat ons *BEVERWYCK* haer brachten hadt gepresen:
Ghy sweeft tot in de Lucht met sijn geleerde pen,
Soo dat ick beden self u vriendt geworden ben.
Een ander pluckt het kruyt, of leest de frische roofoen,
Om dat het lustigh groent of datle geestigh bloofoen:
Maer ghy tast dieper in en met een sijnge geest,
Genaeckt tot aen het mergh, en aen haer diepste keest.

Al watter neder komt uyt verr' gelegen palen,
Al wat ons *China* sent uyt haer begaefde dalen,
Al wat den *Indiaen* voor heete vruchten leest,
Dat is dat hier het volck door uwe Kunst geneest.
Het slijm en boos vergif van Slangen, Padden, Draken,
Dat kan ons dienstigh zijn, ghy kont 'et heylsaem maken,
Ghy menght 'et na den eylich en op de rechte maet,
Soo dat 'et niet en queest, maer alle menschen baet.
Ghy treckt een machtigh sap oock uyt de minste Dieren,
Ghy lockt een rijcke salf oock uyt de minste Pieren;
U Kunst gelt over-al. Wat op der aerden wast,
Dat word, door u beleydt, den Mensch toe-gepast,
Ick groet u geestigh volck, ick wensch u rijcken zegen;
Ick wensch u grooten dank, en oock een gouden regen;
Ghy toont, wanneer de Kunst haer met de Reden paert,
Dat oock het minste kruyt den Schepper openbaert.

J. CATS. L O F